

Openingstekst: Leviticus 23:24-26

En de Eeuwige zei tegen Mozes: 'Zeg tegen de Israëlieten: "De eerste dag van de zevende maand moeten de hoorns (de sjofar) schallen. Het zal voor jullie een rustdag zijn, die je als heilige dag samen moet vieren. Je mag die dag niet werken en moet de Eeuwige een offergave aanbieden"'.

Luisteren naar de sjofar – door Malka Polak

Overweging

Is het niet verrassend, dat het Joods Nieuwjaar valt op de 7^e maand van de joodse telling van de maanden? Je zou verwachten, dat Nieuwjaar op de 1^e maand van het jaar valt. Maar ons burgerlijk nieuwjaar, januari, valt eigenlijk op de 11^e maand, want december is de 10^e maand, decem is 10 in het latijn en novem is 9 en okto is 8 en sept is 7. Oorspronkelijk was februari de laatste maand van het jaar; daarom een schrikkelmaand. Met maart begon het nieuwe jaar. Daarom is deze maand door de Romeinen naar de oorlogsgod Mars genoemd. Want in maart kon je weer oorlog voeren. In de meeste tradities begint het nieuwe jaar in het voorjaar, zo ook bij de joden. Het kerkelijk jaar begint met de 1^e advent, zo rond 1 december. Maar het schooljaar en het academisch jaar beginnen in september. Je kunt blijkbaar op elk moment een nieuw jaar beginnen, b.v. ook met je verjaardag. Of met anderen samen per 1 oktober stoppen met roken. Maar daarbij moet ik altijd denken aan de man die zei, dat hij stoppen met roken helemaal niet moeilijk vond, want dan had hij al 20x gedaan, elk jaar opnieuw. Goeie voornemens kan je steeds herhalen.

In de joodse traditie betekent het nieuwe jaar een bezinning op je leven. Wat was goed en wat was niet goed t.a.v. je medemens en t.a.v. God? De sjofar (de ramshoorn) wil je wakker schudden. Het nieuwe jaar begint dus met een periode van inkeer, maar het is ook een feestelijke dag, met een feestelijke maaltijd en na het kiddoesj gebed een appel met honing, opdat het nieuwe jaar zoet mag zijn. Er wordt heel veel gebeden, 10 dagen lang, met berouw om wat niet goed was, uitlopend op Grote Verzoendag. Daarover gaat het de volgende zondag. De bezinning op je zonden speelt dus een grote rol. Maar... wat is zonde?

Ik heb hier een glas vol water. Als ik het op de grond laat vallen breekt het glas en vloeit het water weg. Dat is zonde van het glas en het water. Doodzonde. Daarvoor was het glas en het water niet bedoeld. Dat is de alledaagse betekenis van het woord zonde, dat je iets doet wat niet de bedoeling is, wat mensen kwetst, wat het leven kapot maakt, wat andere mensen buitensluit, discriminatie, oordelen zonder begrip, etc. Dus niet stelen, niet liegen en bedriegen, niet doden, geen kwaadsprekerij met vals nepnieuws. Zonde tegenover God komt denk ik volgende week ter sprake als de Grote Verzoendag aan de orde komt. Kortom: het gaat om bezinning op je eigen levenshouding.

De sjofar kan ook een nieuwe tijd aankondigen. Dat zie je bij de Profeten, bij Jesaja b.v. de terugkeer uit de ballingschap (Jesaja 27:13). Maar een nieuwe tijd is voor mij ook nu aan de orde met

de energietransitie. Afscheid nemen van kolen, olie en gas en op weg gaan naar nieuwe vormen van energiegebruik. Want het is toch doodzonde als alle ijs op de noord- en zuidpool gaat smelten vanwege de opwarming van de aarde. Onze eigen levenshouding heeft daar ook mee te maken. Het is nooit de bedoeling geweest, dat steenkool, olie en gas de aarde te veel zou opwarmen en verzuren. Dat blijkt pas achteraf. De rabbijnen maken onderscheid tussen zonden met opgeheven handen en zonden zonder opgeheven handen. Met opgeheven handen doe je iets opzettelijk fout. Zonder opgeheven handen blijkt achteraf iets fout uit te pakken. Ook dat vraagt inkeer en bezinning, want hoe heeft het zo mis kunnen lopen.

Nu heb je mensen die het klimaatprobleem ontkennen. De klimaatontkenners kan je vergelijken met mensen die ontkennen, dat het glas met water stuk valt als ik het loslaat. Het glas kan immers nog opgevangen worden voordat het op de grond valt – en wie weet verandert de zwaartekracht. Wie weet zorgen vulkaanuitbarstingen of de botsing met zware meteorieten wel, dat de aarde weer afkoelt, zoals in het verleden hierdoor de ijstijden zijn ontstaan. Wie weet... Maar als het glas valt dan moet je het wel opvangen! En dat is nu precies de bedoeling van de energietransitie: proberen het glas op te vangen voordat het stukvalt. Proberen te voorkomen, dat op de polen het ijs niet helemaal wegsmelt door opwarming en door milieuvervuiling. Proberen te voorkomen, dat allerlei dieren en planten op land en in zee uitsterven. Want ook dat is doodzonde en vraagt om inkeer op wat we doen en laten. Inkeer bij problemen op grote schaal is vaak moeilijker dan inkeer op kleine schaal. De oude Griekse wijsgeer Solon zei al “wetten en zeden zijn als spinnenwebben; de kleine dingen blijven erin hangen, maar de grote dingen vallen er door”. Als de sjofar ons wil wakker schudden laat dat dan niet alleen de kleine zonden betreffen, maar ook de grote kwesties.

We hebben Samuel 1 gelezen, omdat dat een van de klassieke lezingen is voor Rosj ha-Sjana. Met de boeken Samuel begint in de Bijbel een nieuw tijdperk, het tijdperk van de Koningen. Niet voor niets staat er aan het eind van het boek Richteren “In die dagen was er geen koning in Israël; en ieder deed wat goed was in zijn ogen (Richt.21:25)”. Een chaotische tijd. Dan jaagt iedereen alleen maar zichzelf na. Dat gaat altijd fout. Maar voor een nieuwe tijd is er wel eerst een aanloop nodig. Een kind dat nog geboren moet worden en Samuel zal heten, voordat dat kind later koningen zal zalven, Saul en David. In de bijbel begint een nieuwe tijd altijd met een onverwachte geboorte. Ook bij Hanna, die tevergeefs wacht op zwangerschap, totdat zij na een wanhopig gebed een goddelijke belofte krijgt bij monde van Eli. Een nieuwe tijd begint niet zomaar. Het vraagt voorbereiding en hoop en soms bitter wachten. Anderen kunnen je uitlachen zoals Peninna Hanna uitlachte en pestte. De naam Samuel of Sjemoe-el betekent ‘gebeden van God’, of volgens anderen ‘naam van God’. En die naam houdt een belofte in. In een nieuwe tijd heb je die belofte, dat God nabij is, ondanks alle twijfel en onzekerheid en ondanks alle tegenslag en ergernis hard nodig.

Overigens, ik zou niet graag een kind van 3 jaar bij een oude priester in huis laten opgroeien, bij de twee zonen van Eli die corrupt waren. Zou u dat wel doen? En de kinderbescherming, hoe zou die reageren? Hanna’s gelofte aan God is nogal dubieus. Volgens de joodse wet had Elkana dit kunnen voorkomen op grond van Numeri 30, want haar gelofte was niet rechtsgeldig zonder zijn toestemming. Maar ja, Elkana is een wat zwakke man, die alles van zijn vrouwen accepteert en nogal onnozel opmerkt, dat hij toch meer waard is dan 10 zonen. Alsof dat Hanna zou kunnen troosten. Voor de bijbelverteller speelt dit niet, maar gaat het om de speciale positie die Samuel verwerft in de tempel in Silo.

Samuel waarschuwt het volk om een koning aan te stellen. Het verlangen naar een sterke man is iets van alle tijden, met soms alle ellende van dien. Een nieuwe tijd willen forceren is ook een risico, ook bij de energietransitie. Laten we daarom ons vooral laten wakker schudden en ons bewust worden van wat voor de toekomst wel of niet goed is. Een nieuw jaar, een nieuwe tijd vraagt om bezinning op wat we doen. Daarom wens ik u een goed en wijs en gelukkig nieuwjaar toe. Amen.

Slottekst: *“Gebruik eerst uw hoofd en dan pas uw tong”*. (Uit: Joodse Wijsheden)

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl